

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 · 50 · 2009

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ЗАГОРОДНІЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF ZAGORODNIY v. UKRAINE)**

(Заява № 27004/06)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

24 листопада 2011 року

ОСТАТОЧНЕ

24/02/2012

Текст рішення може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Загородній проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Дін Шпільманн (Dean Spielmann), *Голова*,

Елізабет Фура (Elisabet Fura),

Бошт'ян Зупанчич (Bostjan M. Zupancic),

Марк Віллігер (Mark Villiger),

Енн ПауерФорд (Ann PowerForde),

Ганна Юдківська (Ganna Yudkivska),

Ангеліка Нусбергер (Angelika Nußberger), *судді*,

а також Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,
після обговорення за зачиненими дверима 3 листопада 2011 року постановляє таке рішення, що було ухвалене в той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 27004/06)), яку подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції із захисту прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянин України пан Олександр Володимирович Загородній (далі — заявник) 17 червня 2006 року.

2. Заявника представляв пан В. М. Михалін, юрист, що практикує у м. Костянтинівка, Україна. Уряд України (далі — Уряд) представляв його Уповноважений — п. Ю. Зайцев з Міністерства юстиції України.

3. Заявник стверджував, зокрема, що йому було відмовлено у праві на вільний вибір захисника та що провадження у його справі було несправедливим.

4. 1 липня 2010 року Голова п'ятої секції вирішив повідомити про заяву Уряд. Було також вирішено розглянути одночасно питання щодо прийнятності та суті заяви (пункт 1 статті 29 Конвенції).

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

5. Заявник народився у 1962 році та проживає у м. Димитрові, Україна.

A. Юридичне підґрунтя справи

6. До листопада 2000 року у кримінальному провадженні юридичне представництво інтересів обвинувачених могло здійснюватись ті-

льки особами, які мали свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Права та обов'язки адвоката, а також вимоги до професійної компетентності встановлювались окремим Законом України (див. далі пункти з 39 по 42). Інші особи, включаючи осіб з повною вищою юридичною освітою, не мали права бути захисниками в кримінальних справах.

7. 16 листопада 2000 року Конституційний суд України визнав відповідні положення Кримінально-процесуального кодексу України неконституційними, та у червні 2001 року парламентом України було внесено відповідні зміни в зазначений Кодекс (див. далі пункти 37 та 38).

В. Кримінальне провадження щодо заявника

8. 4 серпня 2004 року заявник став учасником дорожньо-транспортної пригоди, в якій його автомобіль зіткнувся з іншим автомобілем. Наступного дня у зв'язку з цією подією щодо заявника було порушено кримінальну справу.

9. 9 листопада 2004 року заявник підписав з паном М. договір про надання юридичних послуг у вищезазначеному кримінальному провадженні. Пан М. мав повну вищу юридичну освіту та власну юридичну практику, але не мав свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

10. 16 листопада 2004 року слідчий допустив пана М. до участі у справі як захисника.

11. 5 серпня 2005 року Димитровський міський суд Донецької області (далі — Димитровський суд) провів попередній розгляд справи та вирішив повернути справу на додаткове розслідування на тій підставі, що у ході досудового слідства право заявника на захист було порушено. Суд зазначив, що відповідно до статті 44 Кримінально-процесуального кодексу захисником може бути адвокат та інший фахівець у галузі права (термін, що використовується для позначення практикуючих юристів з повною вищою освітою, які не є адвокатами), але право останніх на здійснення повноважень захисника мало бути передбачено спеціальним законом. Оскільки на той момент закону, який би надавав право бути захисником у кримінальному провадженні такому практикуючому фахівцеві у галузі права, як пан М., не було, постанова слідчого про допуск такого фахівця до справи була незаконною, а отже право заявника на захист було порушене. Суд повернув справу на додаткове розслідування з участю адвоката.

12. 10 серпня 2005 року заявник оскаржив постанову від 5 серпня 2005 року, стверджуючи, що обмеження його права на вільний вибір захисника суперечить Конституції та рішенню Конституційного суду України від 16 листопада 2000 року (див. далі пункт 37).

13. 13 січня 2006 року суд відмовив у задоволенні його апеляційної скарги.

14. 24 березня 2006 року слідчий вирішив допустити до участі у справі як захисника заявника, пана О., який мав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

15. 26 квітня 2006 року заявник подав касаційну скаргу на рішення від 5 серпня 2005 року та 13 січня 2006 року.

16. Листом від 3 травня 2006 року, у відповідь на заяву заявника про порушення кримінальної справи щодо судді Дмитровського суду у зв'язку зі ствердженням умисним недотриманням рішення Конституційного суду стосовно вільного вибору захисника, прокуратура Донецької області повідомила заявника, що суд вирішив усунути пана М. від участі у справі заявника на законних підставах, оскільки він не мав свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

17. 11 травня 2006 року заявник подав до Дмитровського суду клопотання з проханням повернути його справу для проведення додаткового розслідування у зв'язку з порушенням його права на захист.

18. Того ж дня суд відмовив у задоволенні його клопотання. Суд дійшов висновку, що право заявника на захист було дотримано, оскільки пан О. брав участь у проведенні додаткового розслідування.

19. 12 травня 2006 року заявник повідомив суд, що пан О. не є його захисником і що він бачив його лише один раз у квітні 2006 року, коли він повідомив слідчого, що йому потрібен захисник, але він не бажає, щоб його інтереси представляв пан О., оскільки останній не є захисником за його вільним вибором. Таким чином, він заперечив висновок суду про те, що його право на захист було дотримано.

20. 22 травня 2006 року Верховний Суд України відмовив у задоволенні касаційної скарги заявника, оскільки оскаржувані судові рішення щодо повернення справи на додаткове розслідування не підлягали оскарженню в касаційному порядку.

21. 17 липня 2006 року Дмитровський суд відмовив у задоволенні клопотання заявника про допуск пана М. в якості його захисника, оскільки законом не передбачалась можливість участі практикуючого фахівця у галузі права у кримінальному провадженні. Одночасно суд прийняв відмову заявника від призначення пана О. як його захисника.

22. У липні 2006 року той самий суд залишив без розгляду скаргу заявника на постанову від 17 липня 2006 року, оскільки оскаржувана постанова окремому оскарженню не підлягала.

23. Після ще однієї заяви заявника про порушення кримінальної справи щодо судді Дмитровського суду у зв'язку зі ствердженням недотриманням рішення Конституційного Суду, постановою від 6 вересня 2006 року прокуратура м. Дмитрова знову відмовила у порушенні кримінальної справи.

24. 12 березня 2007 року Красноармійський міськрайонний суд Донецької області відмовив у задоволенні скарги заявника на постанову прокуратури від 6 вересня 2006 року. Постанова від 12 березня 2007 року була залишена без змін апеляційним судом Донецької області 14 серпня 2007 року.

25. У судовому засіданні 13 березня 2007 року Димитровський суд розглянув клопотання заявника, в якому той просив прийняти його відмову від адвоката, пана К., призначеного судом для представництва його інтересів після рішення від 17 липня 2006 року, та призначити захисником його дружину. Суд частково задовольнив його клопотання. Він допустив до участі у справі його дружину в якості захисника, але відхилив відмову заявника від пана К. на тій підставі, що оскільки заявник неодноразово скаржився на порушення його права на захист, йому потрібна кваліфікована юридична допомога.

26. 10 квітня 2007 року заявник написав заяву про відмову від послуг пана К. Він стверджував, що призначені адвокати пан О. та пан К. тільки формально представляли його інтереси та не захищали його належним чином. Проте, він зазначив, що йому дійсно потрібен захисник, але не призначений формально.

27. Того ж дня суд відхилив відмову заявника, зазначивши, що той заявляє, що йому потрібен захисник.

28. 21 березня 2008 року суд відмовив у задоволенні клопотання заявника про повернення справи на додаткове розслідування. Суд також відхилив відмову заявника від послуг пана К. та клопотання заявника, в якому той просив знову допустити до участі у справі пана М.

29. 27 березня 2008 року заявника було визнано винним у порушенні правил дорожнього руху, що завдало потерпілим тілесні ушкодження середньої тяжкості, та призначено покарання у вигляді обмеження волі строком на три роки. Однак, його було звільнено від відбування покарання у зв'язку зі спливом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності. Заявника також було зобов'язано сплатити відшкодування моральної шкоди, завданої потерпілим.

30. Заявник оскаржив цей вирок, стверджуючи, *inter alia*, що його право на вільний вибір захисника було порушене.

31. 13 червня 2008 року апеляційний суд Донецької області частково задовольнив апеляційну скаргу заявника на вирок від 27 березня 2008 року. Апеляційний суд зазначив, що судом першої інстанції не було допущено процесуальних порушень, здатних потягти за собою скасування вироку. У той же час суми відшкодування не були обґрунтовані, а тому в цій частині справу було направлено на новий розгляд в окремому цивільному провадженні.

32. Заявник подав до Верховного Суду України касаційну скаргу, стверджуючи, *inter alia*, що його право на вільний вибір захисника було порушене.

33. 24 лютого 2009 року Верховний Суд України залишив рішення апеляційного суду Донецької області без змін. У відповідь на скаргу заявника про порушення його права на захист, суд зазначив:

«Не заслуговують на увагу й доводи касаційної скарги засудженого про те, що було порушено його право на захист, оскільки суд, відмовляючи у задоволенні клопотання засудженого, обґрунтовано зазначив, що відповідно до вимог ст. 44 КПК України захисником допускається особа, яка має свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю в Україні, а у М. такого свідоцтва не було».

34. Рішенням Димитровського суду від 5 лютого 2009 року заявника було зобов'язано сплатити потерпілим у дорожньо-транспортній пригоді відшкодування завданої їм матеріальної і моральної шкоди.

35. 29 квітня та 30 червня 2009 року відповідно апеляційний суд Донецької області та Верховний Суд України залишили рішення від 5 лютого 2009 року без змін.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКА

A. Конституція України

36. Відповідні положення Конституції України передбачають таке:

Стаття 22

«Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними.

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 59

«Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура».

Стаття 63

«... Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист...»

Стаття 92

«Виключно законами України визначаються:

1) права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина;...

14) судоустрій, судочинство, статус суддів, засади судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, нотаріату, органів і установ виконання покарань; основи організації та діяльності адвокатури...»

В. Рішення Конституційного суду України від 16 листопада 2000 року щодо права на вільний вибір захисника

37. У цій справі Конституційний суд України вирішив, що:

«1. Положення частини першої статті 59 Конституції України про те, що «кожен є вільним у виборі захисника своїх прав», в аспекті конституційного звернення громадянина Солдатова Г. І. треба розуміти як конституційне право підозрюваного, обвинуваченого і підсудного при захисті від обвинувачення та особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, з метою отримання правової допомоги вибирати захисником своїх прав особу, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

2. Положення частини другої статті 59 Конституції України про те, що «для забезпечення права на захист від обвинувачення ... в Україні діє адвокатура», треба розуміти як одну із конституційних гарантій, що надає підозрюваному, обвинуваченому і підсудному можливість реалізувати своє право вільно вибирати захисником у кримінальному судочинстві адвоката — особу, яка має право на заняття адвокатською діяльністю.

3. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):

— положення частини першої статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, за яким обмежується право на вільний вибір підозрюваним, обвинуваченим і підсудним як захисника своїх прав, крім адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи;

...
4. Положення частини першої статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України та частини першої статті 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення, визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення».

С. Кримінально-процесуальний кодекс (зі змінами, внесеними у червні 2001 року)

38. Відповідні положення Кодексу передбачають таке:

Стаття 44 Захисник

«Захисником є особа, яка в порядку, встановленому законом, уповноважена здійснювати захист прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого та надання їм необхідної юридичної допомоги при провадженні у кримінальній справі.

Як захисники допускаються особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю в Україні та інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи...

Повноваження захисника на участь у справі стверджується:

...

2) адвоката, який не є членом адвокатського об'єднання — угодою, інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи або дорученням юридичної особи — угодою або дорученням юридичної особи;...»

Д. Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 року

39. Стаття 2 Закону передбачає, що на додаток до вищої юридичної освіти, адвокат має скласти спеціальний кваліфікаційний іспит, одержати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та прийняти Присягу адвоката України.

40. У статтях 6 та 7 викладаються професійні права та обов'язки адвоката, включаючи права, що стосуються збирання відомостей та фактів, а також обмеження щодо надання юридичної допомоги.

41. У статті 9 Закону викладаються положення, що стосуються адвокатської таємниці, а стаття 10 передбачає гарантії адвокату при здійсненні ним професійної діяльності, включаючи заборону огляду та вилучення документів, пов'язаних з виконанням адвокатом доручення, без його згоди та спеціальну процедуру порушення кримінальної справи щодо нього.

42. Стаття 13 Закону передбачає спеціальні кваліфікаційно-дисциплінарні комісії, які визначають рівень професійної компетентності адвокатів та вирішують питання про дисциплінарну відповідальність адвокатів у випадку порушення вимог цього Закону або іншого відповідного законодавства.

Е. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 8 «Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві»

43. Відповідні витяги з Постанови Пленуму Верховного Суду України передбачають таке:

«З метою правильного й однакового застосування судами законодавства, яке забезпечує підозрюваному, обвинуваченому, підсудному, засудженому, виправданому право на захист, Пленум Верховного Суду України постановляє:

5. Повноваження захисника на участь у справі повинні бути підтверджені:

...

в) інших фахівців у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто або за дорученням юридичної особи,— документами, визначеними спеціальним законом, яким цим особам надано право брати участь у кримінальному судочинстві як захисникам, а також угодою або дорученням юридичної особи;

...
При вирішенні питання про наявність у фахівців у галузі права повноважень на здійснення захисту в кримінальній справі належить також з'ясувати, яким саме законом їм надано право брати участь у кримінальному судочинстві як захисникам. Визнати правильною практику тих судів, які за відсутності спеціального закону не допускають таких фахівців до здійснення захисту в кримінальних справах...»

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

44. Заявник скаржився на те, що національні органи незаконно відмовили йому у праві вільного вибору захисника та що, відповідно, судовий розгляд у його справі був несправедливим на порушення пункту 1 та підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції, відповідні положення яких передбачають таке:

«1. Кожен має право на справедливий ... розгляд його справи ... судом, ..., який ... встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

...
3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

...
с) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або — за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника — одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;...»

A. Прийнятність

45. Суд зазначає, що скарга заявника не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

B. Суть

1. Доводи сторін

46. Заявник стверджував, що у рішенні Конституційного Суду чітко зазначається, що юрист, який має приватну практику, може бути захисником у кримінальному провадженні. Юрист, якого він обрав, мав вищу юридичну освіту та був зареєстрований приватним підприємцем, а отже, він відповідав законодавчим вимогам. Заявник вважав, що відсутність дисциплінарної відповідальності з боку юристів, що займаються приватною практикою, не могла бути вагомою перешкодою здійсненню їхніх повноважень. Заявник також зазначив, що постанови Пленуму Верховного Суду України не можуть слугувати юридичною підставою для обмеження його права обирати адвоката.

47. Заявник також стверджував, що діяльність адвокатів, призначених у його справі, виявилась неефективною. Він зазначив, що національні органи дозволили його дружині, яка не мала юридичної освіти, діяти в якості його другого захисника, але не дозволили юристу, панові М., бути його захисником.

48. Уряд зазначив, що відповідно до практики Суду право на юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, не є абсолютним та може бути обмежене. Уряд стверджував, що Конституційний Суд визнав неконституційними положення Кримінально-процесуального кодексу України стосовно обмеження права на вибір захисника тільки серед адвокатів, а парламент відповідним чином змінив відповідні положення Кодексу. Проте, нові положення Кодексу вимагали ухвалення подальших законодавчих актів, чого зроблено не було. Уряд зауважив, що заявник не погодився з Постановою Пленуму Верховного Суду, що означає, що він неправильно розтлумачив національне законодавство, оскільки Постанова Пленуму Верховного Суду була логічним продовженням тлумачення, наданого Конституційним Судом. Таким чином, Уряд вважав, що відмова допустити пана М. до участі у справі в якості захисника заявника не суперечить положенням національного законодавства, а тому порушення підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції не було.

49. Уряд стверджував, що допуск фахівця у галузі права в якості захисника у справі не забезпечив би заявнику достатню юридичну допомогу. З огляду на те, що правовий статус фахівця у галузі права — іншими словами, юриста, який не мав свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, — не був визначений законодавством, на нього не поширювалась дія Правил адвокатської етики та не застосовувались кваліфікаційні вимоги, встановлені для адвокатів. Крім того, такий фахівець у галузі права не міг бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності.

50. Уряд також стверджував, що інтереси правосуддя не вимагали, аби інтереси заявника представляв пан М. та що національні органи забезпечили заявнику юридичну допомогу іншого захисника. Крім

того, заявникові ніщо не перешкоджало захищати себе особисто або надати свою версію подій.

2. Оцінка Суду

51. Оскільки вимоги пункту 3 статті 6 Конвенції слід розглядати як конкретні аспекти права на справедливий судовий розгляд, гарантованого пунктом 1 цієї статті 6, їх слід розглядати разом (див., серед багатьох інших прикладів, рішення від 23 квітня 1997 року у справі «*Ван Мехелен та інші проти Нідерландів*» (*Van Mechelen and Others v. the Netherlands*), п. 49, *Reports of Judgments and Decisions* 1997III, с. 711).

52. Суд повторює, що хоча право кожної особи, обвинувачуваної у вчиненні кримінального правопорушення, на ефективний захист адвокатом не є абсолютним, воно становить одну з головних підвалин справедливого судового розгляду (див. рішення у справі «*Кромбах проти Франції*» (*Krombach v. France*), заява № 29731/96, п. 89, *ECHR* 2001II). Особа, проти якої висунуті кримінальні обвинувачення, яка не бажає захищатись особисто, повинна бути в змозі скористатись юридичною допомогою за власним вибором (див. рішення від 16 квітня 2009 року у справі «*Ханжевачкі проти Хорватії*» (*Hanzevacki v. Croatia*), заява № 17182/07, п. 21, з подальшими посиланнями). Проте це останнє право також не може вважатись абсолютним і таким чином, національні суди можуть не прийняти вибір особи, коли існують відповідні та достатні підстави вважати, що того вимагають інтереси правосуддя (див. рішення від 25 вересня 1992 року у справі «*Круассан проти Німеччини*» (*Croissant v. Germany*), п. 29, Series A № 237 B). Більш того, законодавча вимога щодо наявності у захисника юридичної освіти не є порушенням вищезазначеного положення (див. рішення від 19 лютого 2009 року у справі «*Шабельник проти України*» (*Shabelnik v. Ukraine*), заява № 16404/03, п. 39).

53. У цій справі право заявника на вільний вибір свого захисника було обмежене, оскільки захисник за його вибором був юристом, але не мав свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. На думку Суду, таке обмеження права на вільний вибір захисника само по собі не порушує питання за підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції, оскільки певна юридична кваліфікація може вимагатись для забезпечення ефективного захисту особи (див. рішення від 20 січня 2005 року у справі «*Маїзім проти Росії*» (*Mayzit v. Russia*), заява № 63378/00, п. 68) та безперешкодного функціонування системи правосуддя (див. рішення у справі «*Мефтах та інші проти Франції*» (*Mefstah and Others v. France*) [ВП], заяви №№ 32911/96, 35237/97 та 34595/97, п. 45, *ECHR* 2002VII). Однак, як стверджував заявник, вже у листопаді 2000 року таке обмеження було визнано неконституційним

(див. вище пункт 37) і відповідне національне законодавство мало бути приведені у відповідність з рішенням Конституційного Суду. З цією метою у червні 2001 року було запроваджено зміни до законодавства, але, як стверджувалось Урядом, необхідним було проведення додаткових законодавчих заходів (див. вище пункт 48). Заявник не погодився з Урядом щодо цього твердження, вважаючи, що чинне законодавство не передбачало обмеження його права на вибір захисника, а його вибір був обмежений внаслідок неправильного тлумачення кримінально-процесуального законодавства Верховним Судом. Що стосується цього питання, Суд зауважує, що його завданням не є встановлення того, чи було обмеження права заявника на вибір адвоката наслідком відсутності подальших змін до законодавства, як про це стверджував Уряд, чи непослідовності у тлумаченні рішення Конституційного Суду, як про це стверджував заявник.

54. Суд зазначає, що національні органи не стверджували, що виправданням для такого обмеження права заявника на вибір захисника були інтереси правосуддя. Суд вважає, що, навіть якщо припустити, що обмеження, як стверджував Уряд, було наслідком незавершеності процесу приведення кримінально-процесуального законодавства у відповідність з рішенням Конституційного Суду, така ситуація тривалої невизначеності відповідних положень національного законодавства залишається. Постанова Пленуму Верховного Суду, ухвалена у 2003 році, не забезпечила послідовного та одноманітного застосування законодавства. Раніше Суд уже зазначав, що втручання у конвенційні права не може вважатись законним тільки через відсутність будьякого законодавчого положення, якому воно може суперечити. Само по собі втручання повинно мати достатнє підґрунтя у національному законодавстві, щоб запобігти свавіллю (див., *mutatis mutandis*, рішення від 27 листопада 2008 року у справі «Свершов проти України» (*Svershov v. Ukraine*), заява № 35231/02, п. 48, та рішення від 18 лютого 2010 року у справі «Гарькавий проти України» (*Garkavyu v. Ukraine*), заява № 25978/07, п. 74).

55. На думку Суду, залишаючи питання обмеження права на вільний вибір захисника невирішеним протягом тривалого часу, державні органи створили ситуацію, що є несумісною з принципом юридичної визначеності, закріпленим Конвенцією, та який є одним з основних елементів верховенства права (див., *mutatis mutandis*, рішення від 2 листопада 2010 року у справі «Штефаніца та інші проти Румунії» (*Stefanica and Others v. Romania*), заява № 38155/02, п. 31). Отже, право заявника на вільний вибір захисника було обмежено у спосіб, що є несумісним з вимогами пунктів 1 та 3 статті 6 Конвенції

56. Таким чином, мало місце порушення цих положень.

II. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

57. Насамкінець, заявник скаржився на тривалість кримінального провадження у його справі. Він також посилався на статтю 8 Загальної декларації прав людини. У своїх більш пізніх поданнях він також скаржився на те, що один зі свідків обвинувачення не був допитаний у суді.

58. Уважно розглянувши твердження заявника у світлі всіх наданих матеріалів та у тій мірі, в якій оскаржувані питання належать до його компетенції, Суд доходить висновку, що вони не виявляють будь-яких ознак порушень прав та свобод, гарантованих Конвенцією. Отже, ця частина заяви повинна бути визнана неприйнятною як явно необґрунтована відповідно до пункту 1, підпункту «а» пункту 3 і пункту 4 статті 35 Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

59. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

60. Заявник вимагав 2375,27 доларів США відшкодування матеріальної шкоди та 25 000 євро відшкодування моральної шкоди.

61. Уряд вважав, що немає причинно-наслідкового зв'язку між стверджуваним порушенням та сумами відшкодування, що вимагались.

62. Суд вважає, що за обставин цієї справи констатація порушення сама по собі становить достатню справедливую сатисфакцію.

B. Судові та інші витрати

63. Заявник також вимагав 12 361 грн. (близько 1082 євро) компенсації судових витрат, яких він зазнав протягом проваджень у національних судах та у цьому Суді.

64. Уряд стверджував, що не вся сума судових витрат, яку вимагав заявник, була підтверджена документально та стосувалась цієї справи.

65. Відповідно до практики Суду, заявник має право на компенсацію судових витрат, якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір — обґрунтованим. У цій справі

з огляду на наявні документи та вищезазначені критерії, Суд відхиляє вимогу щодо компенсації судових витрат, понесених заявником протягом проваджень у національних судах та вважає за належне присудити 250 євро компенсації судових витрат, понесених протягом провадження у цьому Суді.

С. Пеня

66. Суд вважає за належне призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткових пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скаргу стосовно відмови заявнику у праві на вільний вибір захисника і несправедливості провадження щодо нього прийнятною, а решту скарг у заяві — неприйнятними.

2. *Постановляє*, що мало місце порушення пунктів 1 та 3 статті 6 Конвенції.

3. *Постановляє*, що:

а) упродовж трьох місяців з дня, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявникові 250 (двісті п'ятдесят) євро компенсації судових витрат, разом з будь-яким податком, що нараховується на цю суму; ця сума має бути конвертована в українські гривні за курсом на день здійснення платежу;

б) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.

4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 24 листопада 2011 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
(Claudia Westerdiek)
Секретар

Дін ШПІЛЬМАНН
(Dean Spielmann)
Голова

